

La Canal

Tona

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: c. d'Antoni Figueras i c. de Maria Vivet
Alçada: 574

Coordenades:

Latitud: 41.851861945869
Longitud: 2.2309687809487
UTM Est (X): 436163
UTM Nord (Y): 4633614

Classificació

Número de fitxa 08283 - 33
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Modern Contemporani Isabelí Popular
Segle XVII, XIX
Any 1123
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: En procés d'enrunament total
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIL
Observacions protecció: BCIL 13228-I
POUM. Pla d'Ordenació Urbanística Municipal. VI. Catàleg de béns a protegir. ED-10. El Mas de la Canal. BCIL. Nivell A
dc., 20/07/2011 - 12:00
Data aprovació:
Número inventari IPAC 24400
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Pública
Titular: Institut català del Sòl

Fitxes associades:

Molí de la Canal

Autoria de la fitxa

Josep Anton Pérez Arriaga (TRÍADE serveis Culturals)

Data de registre de la fitxa:

dl., 08/04/2024 - 20:09

Descripció

Runes del que va ser el mas de la Canal, un immoble històric de Tona. Actualment, només es conserven parcialment les façanes perimetrals de la casa a nivell de planta baixa, que formen una planta gairebé quadrada, que deuen pertànyer a la última refacció important de la casa, al segle XIX.

La construcció era de pedra irregular i tàpia, amb les obertures amb muntants i llindes de pedra ben treballada. A la part sud es conserva parcialment una porta principal dovellada feta amb arc de mig punt.

L'entorn del mas és avui un bosquet amb un parc públic, on destaca un molí de vent que treia aigua d'un pou per regar els camps de conreu.

Observacions:

Segons els redactors del (POUM, 2011), l'edificació original tenia molt interès com exemple del patrimoni rural. Ara, desaparegut quasi del tot l'edifici, s'ha convertit, de fet, en un jaciment arqueològic.

Història

Com a lloc, la Canal està documentat des de l'any 1027, i el mas des del 1123. La Canal era una masia de planta baixa, amb un alçat de tres plantes i golfes. La casa era coberta a quatre vessants i coronada per un cos central quadrat amb una petita torre al capdamunt. És probable que l'última construcció es realitzés sobre alguna de més antiga a mitjan del segle XIX. La façana de migdia, on es conserva parcialment la porta d'entrada, destacava per presentar una galeria d'estil isabelí estructurada a partir de quatre dobles arcades. sense mainell. Entremig hi havia pilars de secció quadrada.

El topònim de "la Canal" és ben significatiu de l'indret. Equival a la paraula rec i evoca com deurien ser les terres on més endavant s'hi documentarà el mas Canal. Aquesta masia és emplaçada a la part de ponent del Verinal, una gran esplanada de terres baixes on hi anava a raure el torrent de la Font Morta o de Sot Flori i on tal vegada ja al segle XI hom havia obert alguns canals o recs de desguàs per posar en conreu aquestes terres (BOECK, PUIGFERRAT; 1996).

El lloc de la Canal està documentat des de 1027 i el mas des del 1123. L'any 1027, una dona que es deia Belleda va fer donació al monestir de Sta. Maria de Ripoll d'unes cases i unes terres. Ja l'any 1123, els Centelles, un llinatge destacat de la Plana, apareixen com a senyors del mas, el qual donaren al monestir de Santa Maria de l'Estany. D'altres senyors tenien dret sobre el mas Canal en aquests moments, que van anar donant al mateix monestir, fins a l'any 1194, que Guillem Ramon de Montcada, senyor del castell de Tona, renuncia als seus drets al mas perquè quedés definitivament en les mans del monestir de l'Estany. El cenobi perllongà el seu domini sobre la Canal fins a la segona meitat del segle XIV, quan van vendre el mas. (POUM, 2011).

És probable que la Canal passés al benefici de Sant Lluç i Sant Blai instituïts a la catedral de Vic. Al començament del segle XIX, l'hereu del mas -de la família Canal- encara pagava cada any un cens al prevere que ostentava el benefici (Lleopart, 2005).

Pere Canal és el primer hereu reconegut del mas.

És en terres d'aquesta propietat al costat del camí ral, que es comencen a construir unes quantes cases, que originen el poble actual de Tona al segle XVI. (Lleopart, 2005)

A partir del segle XVII es troben diferents hereus de la Canal com a càrrecs públics municipals. El primer conegut és Josep Canal que el 1689 era síndic de la universitat del terme de Tona i que segurament dona suport a l'aixecament dels Barratines. (POUM, 2011).

El segle XIX el mas adquireix l'aire senyorial amb el qual apareix en les imatges que es conserven. La decadència de l'immoble arriba a mitjans d'aquest segle, quan Josep Canals se la ven pels deutes que té, a Jaume Guix i Segura. A partir d'aquí el mas va anar passant de mans contínuament. (POUM, 2011).

Ja al segle XX, de 1930 al 1937, va servir de casa de colònies d'estiu de la Lliga d'Higiene Escolar de Sabadell (Lleopart, 2005). El bosquet del costat era zona d'esbarjo dels nois i noies del poble, com la bassa.

L'any 1988, el mal estat de l'immoble fa que els últims masovers que hi vivien des de 1914, marxessin. L'última propietat va vendre el mas a l'Institut Català del Sòl l'any 1994. Aquest fet va permetre la creació de la sala la Canal, un local municipal destinada a l'activitat cultural inaugurat l'any 1995, i la urbanització de la finca, que ha donat lloc al naixement d'un nou barri del poble, el barri de la Canal (POUM, 2011).

L'amenaça de ruïna va provocar l'enderrocament del mas l'any 2001.

Bibliografia

BOECK, Lourdes i PUIGFERRAT, Carles (1996) "La Canal. Història i arquitectura d'una gran masia". Llibre de Tona. Ajuntament de Tona

GIBERT, Josep (1947). Els castells catalans. Editorial Milla, Barcelona

JUNYENT, Eduard (1992). Diplomataris i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliva. edició a cura d'A.M. Mundó, Institut d'Estudis catalans, Barcelona.

PADRÓS, Carles i PUIGFERRAT, Carles (2011) Tona. Recull gràfic 1890 - 1978. Editorial Efadós

PLADEVALL, Antoni (1978). El monestir romànic de Sta. Maria de l'Estany. Artestudi Edicions, Barcelona.

PLADEVALL, Antoni (1986). "Els béns del monestir de l'Estanya Tona". Tona, Llibre de l'any 1985. Tona.

PLADEVALL, Antoni (1990). Tona. Mil cent anys de Història. Eumo Editorial/Ajuntament de Tona.

PRAT, Joan (1995). "La masia". L'Avenç, núm. 193. Barcelona

VALL, Felip (1986). "Històries de Tona. Colònies escolars", Tona. Llibre de l'any 1985. Tona.

VILÀ, Joan (1973). El món rural a Catalunya. Editorial Cuiral. Barcelona.

LLEOPART, Amadeu (2005). Retalls del passat per conèixer millor Tona. Ajuntament de Tona Eumo Editorial.

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

